

10. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) : монографія / М. І. Мельник. – К. : Юридична думка, 2004. – 399 с.

11. Ткаченко О. В. Адміністративно-правові засади протидії корупції в органах внутрішніх справ : дис. ... к.ю.н. : 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / О. В. Ткаченко. – К. : Київський національний університет внутрішніх справ, 2008. – 208 с.

12. Алфьоров С. М. Адміністративно-правовий механізм протидії корупції в органах внутрішніх справ: дис. ... д.ю.н. : 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / С. М. Алфьоров. – Х. : Харківський нац. ун-т внутрішніх справ, 2011. – 444 с.

13. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період : монографія / О. Ю. Бусол. – К. : Ін Юре, 2014. – 564 с.

УДК 344.1 (477)

МОБІЛІЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Туркот М.С.,
к. ю. н., доцент, завідувач кафедри нагляду за додержанням законів
при проведенні досудового розслідування
Національна академія прокуратури України

У статті розглядаються окремі питання організації та проведення мобілізації в Україні як одного із засобів забезпечення воєнної безпеки нашої держави. Надається визначення поняття воєнної безпеки як складової (сегменту) національної безпеки України; наводиться перелік суб'єктів її забезпечення. Висловлюються аргументи на користь необхідності внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань мобілізаційної підготовки та мобілізації.

Ключові слова: воєнна безпека, військові формування, мобілізація, військовослужбовці, військовозобов'язані.

Turkot N.S. / МОБИЛИЗАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК СРЕДСТВО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВОЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ / Национальная академия прокуратуры Украины, Украина

В статье рассматриваются отдельные вопросы организации и проведения мобилизации в Украине как одного из способов обеспечения военной безопасности нашей страны. Дано определение военной безопасности как составляющей (сегмента) национальной безопасности Украины; приводится перечень субъектов ее обеспечения. Высказываются аргументы в пользу необходимости внесения изменений в некоторые законодательные акты Украины по вопросам мобилизационной подготовки и мобилизации.

Ключевые слова: военная безопасность, военные формирования, мобилизация, военнослужащие, военнообязанные.

Turkot N.S. / MOBILIZATIONAL ACTIVITY AS METHOD OF MILITARY SAFETY OF UKRAINE / National Academy of the Public Prosecutor Office of Ukraine, Ukraine

In the article the separate questions of organization and realization of mobilization are examined in Ukraine as one of methods of providing of military safety of our country. The threats of military safety of country and means of противодествия are named to them.

Determination of military safety is presented as a segment of national safety of Ukraine; a list over of subjects of her providing is brought.

The features of the military forming that engage in providing of military safety of Ukraine are examined.

A list over of categories of persons is brought. that is subject to the appeal on mobilization. Opinion speaks out of that, when for mobilized begins and when the term of passing of military service closes.

An author is bring distinguishing features over of beginning and completion of military service for the citizens of Ukraine called on mobilization and called on urgent service.

Attention applies on possibility of offensive of responsibility for the missequencing of realization of mobilization.

Arguments speak out in behalf on the necessity of making alteration for some laws of Ukraine on questions of mobilizational preparation and mobilization.

Key words: military safety, military forming, mobilization, servicemen liable for military service.

Національна безпека України як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави неможлива без додержання її воєнної (військової) безпеки. Стан безпеки визначається сучасним характером зовнішніх і внутрішніх загроз [1, с. 9]. Суб'єктами забезпечення воєнної безпеки, а отже, і національної безпеки України є Воєнна організація та правоохоронні органи держави, в яких передбачена військова служба.

Воєнна (військова) безпека України – це стан захищеності країни від зовнішніх та внутрішніх загроз, обов'язок щодо протидії яким покладений на всі без виключення військові формування держави [2, с. 144].

Питаннями наукового обґрунтування ролі інститутів держави щодо забезпечення національної безпеки України займалися такі вчені, як П.П. Богуцький, О.О. Делінський, О.Г. Данільян, О.П. Дзьобань, А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, В.А. Ліпкан, М.І. Панов В.С. Ржевська, Г.П. Серета, Г.П. Ситник, В.П. Тихий, К.В. Тарасенко, М.І. Хавронюк, О.Н. Ярмаш та багато інших.

Метою статті є дослідження актуальних питань проведення мобілізації в Україні, уточнення поняття воєнної

безпеки нашої держави, висвітлення проблемних аспектів призову на військову службу по мобілізації, а також визначення заходів реагування держави на порушення у сфері мобілізаційної підготовки та мобілізації.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», мобілізація – це комплекс заходів, здійснюваних з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного – на організацію і штати воєнного часу. Мобілізація може бути загальною або частковою та проводиться відкрито чи приховано [3].

Поняття військового формування дано в ст. 1 Закону України «Про оборону України [4]», згідно з якою військовими формуваннями визнається створена відповідно до законодавства України і призначена для виконання конституційних функцій захисту суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності України сукупність військо-

вих об'єднань, з'єднань, частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і в разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу виконують покладені на них завдання шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій.

До визначальних рис будь-якого військового формування слід віднести:

а) наявність у його складі особливих суб'єктів – військових об'єднань, з'єднань, частин та органів управління ними, які характеризуються єдиначальністю, військовою дисципліною, чіткою вертикаллю відносин підлеглості, централізацією управління.

б) те, що в жодному з них передбачено проходження військової служби, яка характеризується набуттям її суб'єктами статусу військовослужбовця, особливим порядком підлеглості, військовою дисципліною, наявністю специфічних прав та обов'язків під час несення спеціальних служб, вивченням засобів та заходів збройного захисту країни тощо;

в) діяльність зазначених формувань регулюється не лише Конституцією України, законами та іншими нормативно-правовими актами, обов'язковими до виконання всіма державними органами, але й відомчими наказами, розпорядженнями, інструкціями, настановами [5, с. 34–35].

Військові формування входять до складу Воєнної організації України, що визначена законодавцем як охоплена єдиним керівництвом сукупність органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до Конституції і законів України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем суспільства і безпосередньо спрямована на захист інтересів держави від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Статтею 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу [6]» військовою службою визнається державна служба особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України, пов'язаній із захистом Вітчизни.

Видами військової служби в Україні є:

- строкова військова служба;
- військова служба за призовом під час мобілізації на особливий період;
- військова служба за контрактом осіб рядового, сержантського і старшинського складу;
- військова служба (навчання) курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів, а також вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові університети (інститути), факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки);
- військова служба за контрактом осіб офіцерського складу;
- військова служба за призовом осіб офіцерського складу.

Початком проходження військової служби вважається :

- день відправлення у військову частину з обласного збірної пункту – для громадян, призваних на строкову військову службу;
- день зарахування до списків особового складу військової частини (військового навчального закладу, установи тощо) – для громадян, прийнятих на військову службу за контрактом, у тому числі військовозобов'язаних, які проходять збори, та резервістів під час мобілізації;
- день призначення на посаду курсанта вищого військового навчального закладу, військового навчального підрозділу вищого навчального закладу – для громадян, які не проходили військову службу, та військовозобов'язаних;
- день відправлення у військову частину з районного (міського) військового комісаріату – для громадян, призваних на військову службу під час мобілізації, на особливий період, та на військову службу за призовом осіб офіцерського складу.

Закінченням проходження військової служби визнається день виключення військовослужбовця зі списків особового складу військової частини (військового навчального закладу, установи тощо) у порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України.

Крім того, Законом України від 27.03.2014 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення проведення мобілізації [7]» внесено зміни до статті 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», відповідно до яких військовослужбовцями є особи, призвані на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період.

Метою мобілізації є підтримання мобілізаційної готовності Збройних Сил України та інших військових формувань України на рівні, що гарантує адекватне реагування на загрози національній безпеці держави.

Під час мобілізації громадянин зобов'язаний з'явитися до на збірні пункти військових комісаріатів у строки, зазначені в отриманих ними повістках. Резервісти зобов'язані з'явитися до військових частин у строки, визначені командирами військових частин, в яких вони проходять службу у військовому резерві.

Потрібно зауважити, що статтею 6 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» передбачено наявність військово-транспортного обов'язку, виконання якого відбувається згідно з мобілізаційним планом України шляхом безоплатного залучення транспортних засобів підприємств, установ та організацій усіх форм власності для забезпечення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань на умовах їх повернення власникам після оголошення демобілізації. Зазначене положення, на нашу думку, підлягає доопрацюванню через можливі майбутні проблеми щодо його реалізації. Зокрема, сумнівним уявляється сам принцип безоплатності вилучення приватного рухомого майна юридичних осіб, навіть враховуючи загальнодержавну потребу в цьому. Крім того, існує вірогідність того, що керівники деяких підприємств, установ, організацій здійснять спробу ухилитися від виконання військово-транспортного обов'язку шляхом приховування, штучного пошкодження транспортних засобів, укладення уявних та удаваних угод тощо. В умовах проведення мобілізації з'ясувати реальну причину відсутності (несправності) автомобіля представникам військових комісаріатів буде досить складно.

Вирішенню цього питання могло б сприяти створення резерву автомобілів, який формувався б у мирний час керівниками відповідних підприємств, установ, організацій і перебував на обліку у військоматах. У ході мобілізації саме ці транспортні засоби, що зберігалися весь час у справному стані, насамперед використовувалися б для потреб армії.

Особливим є період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій, а також виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, який настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Слід зазначити, що мобілізація може бути частковою або загальною, залежно від загроз національній безпеці України, з протидії яким запроваджено зазначений комплекс заходів. Вид, обсяги, порядок і строк проведення мобілізації визначаються Президентом України в рішенні

про її проведення. Президент України приймає рішення про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію та про демобілізацію із внесенням їх на затвердження Верховною Радою України.

У свою чергу Верховна Рада України здійснює законодавче регулювання питань мобілізаційної підготовки та мобілізації, визначає відповідні видатки з Державного бюджету України, затверджує протягом двох днів з моменту звернення Президента України укази про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію.

Перебуваючи на військовій службі, особи, призвані під час мобілізації, на відміну від резервістів, які планово проходять перевірки збори, законом віднесені до військовослужбовців. Водночас зазначений статус є тимчасовим, і після закінчення особливого періоду призвані в такий спосіб військовослужбовці підлягають демобілізації, а не звільненню у зв'язку із завершенням зборів. Відмінні риси такого призову спостерігаються і у порівнянні з поточним призовом на військову службу [8, с. 90]. Це, по-перше, «позачерговість», або «позаплановість», здійснення такого заходу, оскільки часткова чи повна мобілізація є, як правило, непередбачуваним заходом для тих, хто призивається. По-друге, призов за мобілізацією здійснюється у віковому діапазоні, який ширший, ніж призов на військову службу у мирний період. Відповідно до ст. 15 закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» на строкову військову службу в мирний час призиваються придатні для цього за станом здоров'я громадяни України чоловічої статі, яким до дня відправлення у військові частини виповнилося 18 років, та старші особи, які не досягли 27-річного віку і не мають права на звільнення або

відстрочку від призову на строкову військову службу. За мобілізацією на військову службу можуть бути призвані особи віком від 18 років до віку граничного віку перебування в запасі першого або другого розряду (залежно від віку, статі, військового звання та військово-облікової спеціальності).

Порушення обов'язків та правил з питань мобілізаційної підготовки та мобілізації в передбачених законом випадках визнається адміністративним правопорушенням. Зокрема, за наявності підстав адміністративна відповідальність настає за порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку чи мобілізацію (ст. 210-1 КУпАП), умисне псування військово-облікових документів чи втрату їх з необережності (ст. 211 КУпАП), неявку на виклик у військовий комісаріат (ст. 211-1 КУпАП), неподання у військовій комісаріаті списків юнаків, які підлягають приписці до призовних дільниць (ст. 211-2 КУпАП), прийняття на роботу військовозобов'язаних і призовників, які не перебувають на військовому обліку (ст. 211-3 КУпАП), незабезпечення сповіщення військовозобов'язаних і призовників про їх виклик у військовій комісаріаті, перешкода їх своєчасній явці на збірні пункти чи призовні дільниці (ст. 211-4 КУпАП), несвоєчасне подання документів, необхідних для ведення військового обліку військовозобов'язаних і призовників, несповіщення їх про виклик у військовій комісаріаті (ст. 211-5 КУпАП), неподання відомостей про військовозобов'язаних і призовників (ст. 211-6 КУпАП) тощо.

Таким чином, можливо констатувати, що мобілізаційна підготовка є важливою складовою забезпечення обороноздатності нашої держави. Водночас окремі положення законодавчих актів, пов'язаних із мобілізацією, на нашу думку, потребують доопрацювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данільян О.Г., Дзьобань О.П., Панов М.І. Національна безпека України: сутність, структура та напрямки реалізації: Навчальник посібник / О.Г. Данільян, О.П. Дзьобань, М.І. Панов. – Харків: «Фоліо», 2002. – 285 с.
2. Туркот М.С. Окремі аспекти підтримання державного обвинувачення у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені військовослужбовцями військових формувань зі статусом правоохоронного органу / М.С. Туркот // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2014 – № 1'34 – С. 144-150.
3. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію [Текст]: Закон України № 3543-XII від 21 жовтня 1993 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 44. – ст. 416 (в редакції Закону № 2435-IV від 02.03.2005 // ВВР, 2005. – № 16. – ст. 255).
4. Про оборону України [Текст]: Закон України № 1932-XII від 6 грудня 1991 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – № 9 ст.106 (в редакції Закону № 186-VIII від 12.02.2015).
5. Туркот М.С. Військові формування в системі Воєнної організації України / М.С. Туркот // Вісник прокуратури – 2014. – № 11. – С. 31-43.
6. Про військовий обов'язок і військову службу [Текст]: Закон України № 2232-XII від 25 березня 1992 року // Офіц. Вісн. України. – 2006. – № 17. – ст. 1261.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення проведення мобілізації [Текст]: Закон України № 1169-VII від 27 березня 2014 року // Офіц. Вісн. України. – 2014. – № 28. – ст.784.
8. Кримінально-правові та кримінологічні основи забезпечення воєнної безпеки України: наук.-практ. посіб. / [Туркот М.С., Богуцький П.П., Дячук С.І., Вернидубов І.В., Сегеда С.П.]. – К. : Видавничий дім «АртЕк», Національна академія прокуратури України, 2014. – 246 с.